

Uusia näkökulmia Euroopan rajoihin

ANDERSEN, DORTE JAGETIĆ, MARTIN KLATT & MARIE SANDBERG (2012). *The border multiple: The practicing of borders between public policy and everyday life in a re-scaling Europe*. 261 s. Ashgate, Farnham.

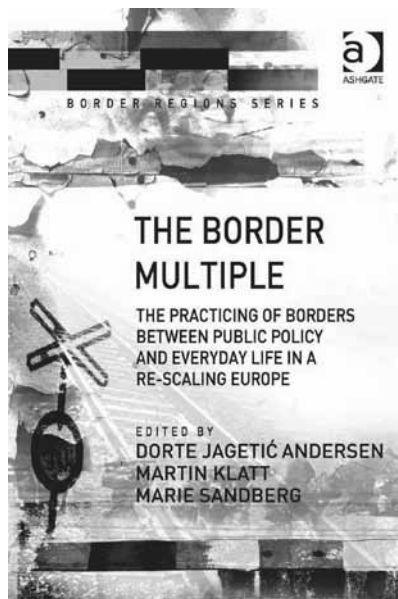
Tanskalaisten Dorte Jagetić Andersenin, Martin Klattin ja Marie Sandbergin toimittama kokoomateos, jonka pääotsikko kääntyy suomeksi ”rajan moneudeksi” tai ”moninkertaiseksi rajaksi”, perustuu Tanskan Sønderborgissa syksyllä 2012 pidetyn ”Rajaton Eurooppa”-konferenssin antiin. Kirjaan onkin saatu tekstejä sekä tunnetuilta Euroopan alueiden ja rajojen tutkijoilta että suurelle kansainväliselle yleisölle tuntemattomilta uusilta nimiltä. Teoksen 11 artikkelia lähestyvät Euroopan rajoja ja raja-alueita useasta näkökulmasta, erilaisiin aineistoihin ja menetelmiin tukeutuen. Kirjoituksia yhdistää Eurooppa-painotteisuuden lisäksi se, että rajaa lähestytään niissä erilaisten institutionaalisten rakenteiden ja jokapäiväisten käytäntöjen kautta.

Teoksen artikkelit on jaoteltu kolmen otsikon alle. Ensimmäinen osio on nimetty otsikolla ”Euroopan uudelleen skaalautuminen ja uudet turvallisuusjärjestelmät”. Parhaiten otsikkoa vastaa Martin Lemberg-Pedersenin kirjoitus Euroopan maahanmuuton valvonnan ja rajakontrollin ulkoistamisesta. Lemberg-Pedersenin tutkimus osoittaa, että kansainvälinen hallinta on muuttanut rajavalvonnan tila-aika-ulottuvuutta perustavanlaatuisesti. Konkreettista valtion rajalinjaa ei enää ymmärretä rajaturvallisuuden kannalta tär-

keimpänä valvontakohteena, vaan olennaista on ennakoida turvallisuusriskejä ja epäsäännöllisiä rajanylityksiä (*irregular border crossing*) sekä pyrkiä pysäyttämään uhat jo ennen kuin ne saapuvat valtion territorion rajalle. Micheal Keatingin ja Martin Klattin artikkelit sen sijaan käsittelevät Euroopan alueiden uudelleen skaalautumista ja raja-alueiden identiteettien muutosta, eivät niinkään rajaturvallisuusjärjestelmiä. Keating tarkastelee kysymystä valtion territoriaalisuudesta ja niin kutsutun alueiden Euroopan rakentumisesta sekä pohtii mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja. Klattin artikkeli jatkaa keskustelua alueiden Euroopasta ja alueiden transformaatiosta esimerkkinään Tanskan ja Saksan raja-alue.

Toisessa osiossa lähestytään valtioiden välisiä rajoja antropologian ja etnografian näkökulmasta otsikolla ”Jokapäiväisten käytäntöjen tutkiminen rajoilla”. Marta Byrska-Szklarczykin kertomukset salakuljetuksesta Puolan ja Ukrainan rajalla sekä Andersenin liikkuvan etnografian metodilla toteuttama tutkimus kuvaavat erinomaisesti rajan merkityksiä eri ihmisryhmille. Andersen tarkastelee rajoja ja niistä käytäviä kamppailuja Slovenian ja Kroatian raja-alueella Istriian niemimaalla alueen asukkaiden näkökulmasta. Asukkaiden haastatteluihin välittyä raja-alueen ihmisten identiteettien moninaisuus ja päällekkäisyys.

Niemimaalla asuvat voivat, kysyjän kansallisuudesta riippuen, kertoa olevansa slovakialaisia, kroatialaisia tai italialaisia. Byrska-Szklarczykin tutkimuksessa tupakan ja muiden tarvikkeiden salakuljetusta analysoidaan paikallisten salakuljettajien näkökulmasta – useimmat salakuljettajista ovat vanhempia naishenkilöitä.

Myös rajayhteistyötä ja liikkumista käsittelevässä kolmannessa osiossa vierailaan Puolan ja Unkarin rajalla, kun Anna Gawlewicz ja Carsten Yndigege kuvaavat rajan merkityksiä ihmisten elämässä. Gawlewiczin ja Yndigege esittämät puolalaisten ja ukrainalaisten eliittiin kuuluvien nuorten opiskelijoiden haastattelut osoittavat hyvin, kuinka hankalaa Schengen rajan ylittäminen on Euroopan unionin ulkopuolisista valtioista tuleville kansalaisille tänä päivänä. Siinä missä rajanylityspaikka ja ”rajan käveleminen” on osa paikallisten salakuljettajien jokapäiväistä elämää, Ukrainasta Puolaan tuleville opiskelijoille rajan ylittäminen on usein kallis ja aikaa vievä prosessi. Marie Sandbergin etnografinen tutkimus Saksan ja Puolan rajalta kuitenkin muistuttaa jo useissa aikaisemmissakin tutkimuksissa esille tulleesta asiasta; huolimatta rajojen ylittämisen helpoudesta Euroopan unionin alueen sisäpuolella ”oma valtio” muodostaa usein raja-alueiden asukkaiden pääasiallisen toimintaympäristön.

Teos ilmentää hyvin rajatutkimuksen monitieteellisyttä, tosin osassa artikkeleista rajoista puhutaan kirjoittajan oman tieteenalan lähtökohdista käsin, mikä näkyy myös kirjallisuusluettelossa. Esimerkiksi antropologi Thomas Wilson keskittyy erityisesti antropologian tutkimuksen ja etnografisen menetelmän merkitykseen rajatutkimuksessa. Hänen mukaansa etnografian on tulevaisuudessa tarjottava menetelmiä, joiden avulla on mahdollista ymmärtää poliittisia ja valtaan liittyviä kysymyksiä. Muuten ala saattaa menettää asemansa yhtenä rajatutkimusta yhdistävänä metodologiana. Myös muista kirjoituksista välittyy mielenkiintoisesti oman kentän ja tieteenalan puolesta puhumiseen liittyvä tiedepoliittinen kamppailu. Tähän kysymykseen pureutuu myös Olivier Kramsch loppupuheenvuorossaan, jossa hän kysyy miksi kriittisen yhteiskuntatutkimuksen raja-käsitteen käyttämiseen lähinnä metaforisessa merkityksessä (*border theory*) suhtaudutaan rajatutkimuksessa (*border studies*) usein torjuvasti. Hänen mukaansa ”teorian” torjuminen on pikemminkin poliittinen kuin teoreettinen ongelma. Kramsch kehottaakin rajatutkijoita vakavasti pohtimaan sekä tutkimuksen että kirjoittamisen yleisöjä ja seurauksia. Harmillisesti Kramsch ei kuitenkaan pureudu tähän ajankohtaiseen kysymykseen tämän syvemmin.

Kirjan otsikossa mainittu ”rajan moneus” ei kuitenkaan viittaa rajatutkimuksen monitieteellisyteen tai

useisiin tapoihin käyttää rajan käsitettä vaan hollantilaisen filosofin Annemarie Molin tutkimukseen ja teokseen *The body multiple* (Ruumiin moneus, 2002). Ensi lukemalta ajatus siitä, että Molin valtimonrasvoittumistaudin diagnosoimnin tutkimukseen pohjautuvalla teorialla voisi olla annettavaa poliittisten rajojen tutkimukselle, tuntuu hieman kaukaa haetulta. Anderssen ja Sandberg kuitenkin esittävät, että raja voidaan ymmärtää ”joukoksi käytäntöjä jotka muodostavat eri versioita samasta objektista” (s. 7) samalla tavalla kuin ruumiin sairaus, jota hoidetaan ja diagnosoidaan sairaalassa monen toimijan näkökulmasta. Rajat voitaisiin näin ymmärtää useiden samanaikaisten rajaamisen käytäntöjen vaikutukseksi tai seuraukseksi. Alkupuheenvuoron ja Sandbergin samaa tematiikkaa sivuavan artikkelin lisäksi teoreettista purtavaa löytyy Jouni Häklin kirjoituksesta, jossa pohditaan raja-objektin käsitteen ja siihen liittyvän metodologian soveltuvuutta rajojen ja erityisesti rajayhteistyön tutkimuksen työkaluksi. Monessa muussa kirjoituksessa kysymyksenasettelut ovat sen sijaan hyvin empiirisiä ja nojaavat vertailevaan tutkimukseen. Näin on esimerkiksi kirjan viimeisessä artikkelissa, jossa pyritään vastaamaan siihen, miksi paikalliset hallitukset liittyvät tai eivät liity niin kutsuttuihin Euroalueisiin (*Euroregion*). Gergő Medve-Bálint ja Sara Svensson esittelevät tässä raportin-omaisessa artikkelissaan rajayhteistyöhalukkuuteen vaikuttavia sisäisiä ja ulkoisia instrumentaalisia ja normatiivisia tekijöitä Keski- ja Itä-Euroopan raja-alueilla.

Rikkaiden tapaustutkimusten lisäksi teoksesta löytyy siis mielenkiintoisia teoreettisia avauksia ja keskusteluja. Suosittelen teosta erityisesti rajoista ja rajayhteistyöstä kiinnostuneille tutkijoille. Osa artikkeleista palvelee varmasti myös EU:n rajayhteistyötä tekeviä toimijoita ja organisaatioita, yhteistyön vaikutuksia ja haasteita arvioivia suunnittelijoita sekä muita yhteistyöhankeiden toimijoita.

KIRJALLISUUS

Mol, A. (2002). *The body multiple*. 196 s. Duke University Press, Durham.

Eeva-Kaisa Prokkola
Maantieteen laitos,
Oulun yliopisto